

Green Card

Автор:

Володимир Кошелюк

Green Card

Володимир Кошелюк

Дебют

«Green Card» – воістину чоловічий роман, книга про протистояння долі, становлення характеру, подолання жорстких обставин і неабияких випробувань. Читача чекає яскраво й динамічно написана історія перетворення юного лузера на суворого і досвідченого воїна-спецпризначенця, а поштовхом до цього стає випадково виграна у лотерею картка, що надає право на проживання в Сполучених Штатах.

Володимир Кошелюк

Green Card

© В. Кошелюк, текст, 2017

© «Фабула», макет, 2017

© Видавництво «Ранок», 2017

Мілітарна проза Володимира Кошелюка

Скажу відразу: я не люблю сучасної української прози.

Може, тому що твориться вона переважно випускниками філологічних факультетів, які не мають достатнього життєвого досвіду, або представниками старшого покоління, що назавжди застрягли у болоті соцреалізму і заялжених літературних штампів. На столі в мене валяється чимало книжок, які я ледве дочитав до половини, – несила було стежити за кволим і передбачуваним сюжетом та млявими діалогами. Тим-то роман учителя географії з Корсуня Володимира Кошелюка став для мене справжнісіньким відкриттям: він геть ні на що не схожий, і, відкривши текст у своєму комп'ютері, я вже не зміг від нього відірватися.

Що ж це за роман? Розповідається в ньому про речі, що геть незнайомі для українського читача, – про службу морських піхотинців у США, про участь у бойових діях і ще багато про що... Втім, щоб не переказувати сюжет, зупинюся на кількох дуже важливих рисах цього неординарного твору.

З першого погляду впадає в око лаконічність і виразність оповіді. В Кошелюка відчувається гемінгвеївська школа, якої так не люблять українські прозаїки: він обходить скупими, стриманими деталями, воліючи найголовніше лишати поза текстом. Короткі речення, влучні й дуже рельєфні шрихи, мальовничі пейзажі, створені кількома словами, – все це не відволікає уваги і не викликає роздратування, як це трапляється, коли читаєш молодих, а часто й маститих авторів. У цьому романі майже немає води! Кошелюк володіє тим, що має знати і вміти будь-який прозаїк: він вправно творить діалог, його описи доречні, а фраза пругка, добре збита і наповнена змістом.

Ще одна перевага цього роману – цікаві і добре виписані характери. Звісно, майже кожному прозаїкові вдається головний герой, адже пише він його переважно з себе. Проте і другорядні, навіть епізодичні герої в цьому романі зроблені добре, їх майже бачиш, як у кінофільмі, вони живі й діють за логікою своїх характерів. Декотрі з-поміж них будуть знайомі читачеві, інші, надто ж ті, що трапляються у другій частині роману, певне, стануть відкриттям і викличуть неабиякий інтерес.

Вражає й інше: автор знається на тому, про що пише. І на зброї, й із армійськими буднями добре обізнаний, і з американським сленгом. Коли я читав про муштру новобранців у центрі підготовки морських піхотинців, знову згадалася до болю пам'ятна «учебка» в советській армії, смуга перешкод, яку доводилося долати з

повною викладкою і РПГ-7 за плечима, а ще мат і прокльони сержантів. Що ж, певне, армія скрізь однакова, і США тут не виняток із правила.

Та найголовніше в цьому творі – динамічний сюжет і невластивий українській прозі мілітарний дух. Роман весь час тримає читача в напрузі, події міняються, мов у калейдоскопі, ситуації доречні й впливають одна з одною. Мимохіть на думку спадає воєнна проза Фредеріка Форсайта, одного з улюблених авторів головного героя. Герої роману діють, а не рефлексують. Війна змальована як тяжка праця, яку потрібно виконати, незважаючи ні на що. І гуманізм тут ні до чого: хто не встигає вистрілити перший, той гине, – і байдуже, хто несе смерть: хоч підліток-смертник, який іде до блокпоста з вибухівкою в наплічнику, хоч бородатий таліб, озброєний автоматом Калашникова. Як на мене, цього мілітарного, лицарського духу і бракує нашій прозі, яка зосередилася переважно на сексуальних проблемах офісного планктону та похмільному синдромі студентів Могилянки.

На закінчення скажу: я отримав задоволення від цього непересічного твору, він захопив мене, зарядив своєю енергією і зухвалістю. Не сумніваюся, що цей роман знайде свого читача, – того, котрий знає, почім фунт лиха і що таке справжнє, невіртуальне життя.

Леонід Кононович

Глава 1

Еду к бабушке. Встречусь с Олей по дороге. Раньше вечера не жди.

– Може, з тобою?

– Сама справлюсь.

– Може, все-таки допомо...

– Там ты мне не нужен. Оля поможет, если понадобится. Все, ушла...

Глухо бахнули двері, скрип замка. Тиша. Мертвецька тиша. Хочеться вити. Притулився на краечку розкладеної канапи. Стіни давлять, зсуваються, лишаючи вузьку доріжку до дверей. Вийшов на кухню, ковтнув теплої води, що відгонить ліками.

Ще одна ніч без слів. Та й день. Кілька фраз крізь зуби.

Що ж сталося? Де прогавив? Божевілля.

Голова дудніла, наливалась тяжкістю. Ні дня, ні ночі. Лягаєш спати – презирливий погляд. Встав – спиною повернеться. Сплю, мовляв, не зачіпай. Прийшов з роботи – теща: «Скільки еще будеш стажироваться? Может, тебе вообще денег не заплатят? Только ходишь зря. Спрашивал директора или нет?». Жінка повертається з університету, зараз до телевізора – сидить, перемикає канали. І мовчить.

Наче то не він через два тижні після весілля майнув з подругою до Криму – літо було тяжке. Що далі? Невже це все життя? Як жити? Хіба так повинно бути?

Думки спалахували в мозку, приносили фізичний біль. Калейдоскоп фраз закрутився, замакітрив свідомість, в очах почорніло.

«Мне неудобно говорить подругам что ты из села. Скажу – из Черкасс».

«Прекрати говорить по-украински – позоришь».

«Придет крестная, с ней – только по-русски».

«Мне стыдно, что живем с мамой, скажу – снимаем квартиру».

«Ты одеваешься слишком вызывающе – так мужчины в Киеве не ходят».

«Дурацкая прическа... Твои родители должны купить машину – моя мама обеспечила нас жильем».

Давлюча грудка нудоти застрягла в горлянці, пекучим щемом обхопила груди. Знов судомно ковтнув води. А вчора ввечері... Насилу приліз із роботи, голова гуділа, перед очима стрибала зграйка різнобарвних кілець. Вона ще не приїхала з університету. Тільки помив руки, переодягнувся, теща на поріг:

- Чем сегодня занимался?

- Рекламою в основном...

- Рекламой... Подумать только! Как солидно звучит!

Мовчки відвернувся, попрямував на кухню.

- Чего отворачиваешься?! Ты брось это сельское хамство!

- Хочу пообідати.

- Откуда ты взялся на нашу голову! Какие мужчины за ней ухаживали! Один так вообще из Нью-Йорка.

К знакомым приехал – и с ходу влюбился. Доча могла жить в Штатах, так нет, нашла себе нищого!

- Силою не тягнул.

- Ну и сидел бы в своем Мухосранске, чего тебя в Киев принесло?

Думає, квартира їхня потрібна?! Та хай вона горить!

Наглу тишу розпанахав телефон. Аж підскочив. Тато... Спазм стиснув горло, злегка затремтіли руки.

До болю знайомий, рідний голос:

- Що там? Як ти?

- Та як... Так само.

- Де Алла?

- Поїхала до баби. З подружкою.

- А ти?

- Дома сиджу.

- Чому з нею не поїхав?

- Не захотіла. Сказала, сама справиться.

- А як взагалі обстановка?

- Така сама.

Мовчання. Чутно, як батько глибоко дихає. Сам мовчу. Не знаю, що казати. Голос тремтить, на очі навертаються сльози.

- Все тоді. Давай, кріпись там. А, чекай, ось ще мама.

- Добрий день, синок. Ти як там?

- Як було. Кажуть, «нищій», бо грошей не приношу. Говорять, треба машину в кредит брати.

- Ось зараз! Ніяких кредитів, чуєш мене?! Покрутяться та на тому й сядуть! Ти хоч ів щось?

- Та ів, ів. Добре, мамо, все...

Тремтячим пальцем натиснув кнопку. Дивився, поки не згас екран. Горлянку ніби хтось затис цупкими пальцями. В очах потемніло - дружина, теща, образи, гамірне місто, нова робота сплелись у єдиний потворний клубок. Швиденько

схопив телефон.

– Алло, Денис, що трапилось?

– Тату, я поїду звідси. Не можу більше. Піду в армію чи стану вчителем у найглухішому селі!

Тихо. Тільки віддих батька в динаміку.

– То знаєш що – збирай речі, не забудь тільки документи. Досить над собою знущатись. Кидай усе, швидко збирайся – і додому.

Гудки. Кінець.

Якусь мить тупився перед собою. Весілля, університет, аспірантура, весільна подорож – чортячий калейдоскоп образів, думок, уривків слів. Ось витертий наплічник, вірний друг у всіх поїздках. Жужмом запхав одяг, поклав паспорт, приписне. Що ще? Весільний костюм лишаю – хай наступного зятя одягнуть. Ніби все.

Швидко замкнув двері, збіг сходами. Вийшов з під'їзду, оглянувся – нікого. До самого метро біг підтюпцем. На платформі весь час озирався – не видно, не йдуть? Заскочив у вагон, до самих «Золотих Воріт» сторожко роззирався, ніби шпигун на завданні. Тільки на «Видубичах» трохи заспокоївся, купив квиток, заховався в мішанині людей.

Старий «Ікарус» відчалив, ліниво розхитуючись.

Я примостився біля вікна, намагаючись побороти тремтіння, до болю стискаючи переплетені пальці.

З насолодою вдихав затхле повітря салону. Ця суміш пилу та випарів людських тіл здавалась наймилішим духом на світі – духом волі.

Час – дивна річ. Недавно крутився у вирі неспокійного міста, палив калорії й години, витискав останні зусилля, щоб потому пірнути в тихе пекло трьох кімнат обшарпаного панельного будинку. Якихось три години – і спокійна теплінь

бабиного літа, самотня зупинка над покопаною вибоїнами дорогою, знайома доріжка додому...

Ще трохи глухий від натужного бурчання автобуса, рушив уздовж асфальту.

«Асфальт» – саме так називали цю частину села.

Ще не зовсім ніч, проте темрява густішає, віє легенькою прохолодою – осінь вступає в права. Несміливо бликають вікна будинків. Хрипло обіззався чийсь пес.

От і вуличка. Звивається між городами, потім повз покинуту садибу, густо зарослу молоденькими кленками, бузиною, обгородилась могутньою лободою, пухнастою щирцею. Лише вузький коридор залишився між того дикого буйства.

Далі – ніби випірнув зі смарагдової заводі. Видно окраець новенького тину з металопрофілю – тільки цієї весни з татом ставили. Біліє шматок повітки.

Останнім часом я бачив один і той самий сон – іду й бачу тин, двір та сніжно-білий кут повітки. Бреду, а воно все далі. Зриваюся на біг, кричу, махаю руками, але все віддаляється й зникає в чорноті. Прокидався зі сльозами на очах, скупаний у поту.

Що, як знову сон? Пересохло в горлі, рушив швидше. Не може бути. Он мама виглядає, наче вертаюсь із навчання чи сесії.

Мовчки обняла. З радісним виском під ноги кинувся Топік – вухатий рудий друг. Лазився, стрибав, кинувся ганяти колами, прищуливши вуха, висолопивши язика.

Як зазвичай я кинув наплічник у веранді, пройшов до хати. Тільки на світлі помітив, як змарніла на лице мама. Міцний потиск тата, дідусь ляснув долонею по-морському, тримаючись давніх флотських звичаїв.

Я присів на дивані. Ніби й не їхав нікуди.

Заникуючись, пристаючи, почав оповідати. Так, ніби вичавлюю добрячий гнійник – спочатку болісно, а потім стало легше, отрута виходила, лишаючи пустоту й полегшення.

– Це добре, що зараз кинувся. Поки дітей немає. Вона ж не вагітна? – бабуся підсунулась ближче.

– Ні... здається. Зараз нічого не можу точно сказати.

– Які там діти! Таким дітей не треба.

– Тільки ж дивись – ні на які примирення, перепросини не йди. Хай що там каже – все кінчено. – Дідусь тяжко піднявся зі стільця. – Тепер відпочивай гарно, далі буде видно.

– Я внесла молоко, бери хліб з медом. Повечеряй і лягай. Чи дивись, роби, що хочеш.

Ще ніколи молоко не здавалось таким духмяним, а мед – таким солодким. Ось і кімната. Все, як лишив у червні. З насолодою простягнувся. Хай там що, але завтра.

– Ще не спиш? – тато злегка відхилив двері.

– Ні, тільки приліг.

– Що далі робитимеш?

– Далі працюватиму. У Києві. Тільки житло... Перший час, може, в тьоті Каті перебути?

– Завтра передзвоню. Як ти взагалі?

– Не знаю ще. Але гірше не буде.

– Добре, відпочивай.

М'яка темінь огорнула зусібіч, стиснула оксамитовими обіймами. Останній раз так легко було, мабуть, на минулих літніх канікулах. Коли ще не знав... не познайомився з нею. Досить, усе, цього не було, сьогодні не було. А завтра... завтра побачимо.

День минув швидко. Я обійшов садок, спустився до ставка. Тихо шелестів очерет, хрипло перемовлялись чаплі, поважно правували лебеді, притримуючись тільки ім відомого курсу.

Коротка ніч – і знову інший вимір: ранковий автобус, заспані люди, сморід розбуженого міста. Відчуття, ніби п'ять років тому. Тільки тоді було весело й незвичайно, а тепер... тільки тато поряд, як і тоді. Зійшовши на перон, ми пірнули у підземну круговерть, загубились у тьмяних лабіринтах метро.

Час летів шматками, короткими відрізками. Пам'ятаю, як їздили до роботи, домовлялись про день відгулу, переходили, сідали в маршрутки, виходили, далі метро... Ось ця станція. Треба віддати ключі – ключі, які зробили за два дні до мого від'їзду, ні, скоріше втечі. До того мусив гуляти під будинком, чекаючи, доки хтось не підійде й пустить до квартири. Серце вилітало з грудей. Як лишити? Куди приткнути? Зараз усе одно нікого немає, мабуть, опущу в поштову скриньку. А якщо не влізуть?

Тато лишився чекати біля метро, а я підтюпцем майнув до свого недавнього житла. Ось і під'їзд, третій поверх. Добре, нікого немає. Ага, тринадцята, ось вона, ну, давай, ще трохи... Залізяки гучно клацнули – пройшли таки. Втер спітнілого лоба – тепер проскочити назад. Спеціально перейшов на інший бік, намагаючись загубитись у ріденькій юрбі людей. Завернув за поворот – ось скляні двері підземки. Вузькі стрічечки люду висотуються назовні, розділяються потічками, розбігаються дрібною мурашнею у своїх важливих справах.

Он тато стоїть. Можна дихнути спокійно. І телефон включити – два дні без зв'язку. Бадьоро посвітлівши, екран замайорів повідомленнями. Шістдесят пропущених. Двадцять есемесок. Нічого собі! Пальці плутались у кнопках, нарешті вдалося відкрити: «Где ты! Куда ушел? Не будь ребенком! Нам надо поговорить!»

Видихнув.

Усе. Розмов не буде. Відчувалась божевільна свобода і легкість. Мабуть, так почувається в'язень, уперше вдихнувши повітря за колючкою. Між тим вийшли на платформу. Нечисленні люди втомлено чекали потяга метро, вступившись перед собою, перебуваючи у власному світі.

Дивне відчуття великого міста – тисячі людей навколо посилюють гостру самотність, підкреслюють – ти один серед нас, до тебе нікому немає діла. Тато не любив міста. Не любив потяги, вокзали, аеропорти. Ще з армії. Говорив: «Навколо повно людей, а поздоровкатись нема до кого. Усі кудись біжать, штовхаються, перечіпаються. Час іде по-іншому. Ніби тільки приїхав до тебе, а вже й на вечір повернуло».

Смикнуло вітром, почувся скрегіт, ляскіт. Присідаючи, стишуючи хід прибув поїзд. Дерев'яний голос повідомляв роззяв, щоб не притулялися до дверей. Я зайшов у глибину, прилаштувавшись до протилежних дверей. Хотілося прихилитись до поручня й спинити натруджені ноги. На мить заплющив очі.

Короткий поштовх – рушили. Що воно смикається, здається, нікому не став на ногу... Намагаюсь стати боком – Алла!

Хвиля чорного волосся, темні вологі очі, міцно вчепилася в мій рукав, підступила впритул:

– Ты куда ушел! Почему?! Я весь вечер... Я чуть с ума не сошла!

– Пусты.

– Ты... это же я...

– Заспокойся, більше немає чого кричати. – Тато простував вагоном до інших дверей.

– Денис, куда вы!

– Я тебе не знаю.

– Я же люблю тебя!

Вагон струснуло. Шваркнули половинки дверей. Нічого не помічаючи, я пробирався, штовхаючи людей, тримаючись поручня.

«Обережно, двері зачиняються!»

І самотня фігурка дівчини на пероні, що стрімко меншає...

«Станція “Золоті Ворота”, перехід на станцію “Театральна”».

– Вийдемо?

– Давай.

Тато пішов першим. Я плентався слідком. Вийшли до скверу біля Золотих Воріт. Вітерець холодив обличчя. Туман розсіювався, чоло давило стальним обручем. Серце несамовито стукотіло, горіли щоки, злегка поколювало в очах. Крадькома глянув на тата – лице витяглось, засмага проявилася різкіше.

– Це все?

Тато промовчав.

– Як вірити комусь? Вона...

Низьке гудіння, нутряне воркотання міста. Я не розумів його мови, не відчував слів. Щось залишило, назавжди покинуло тіло. Боліло в грудях.

– Добре, поїхали. Я подзвонив – тьотя Катя чекає.

Служняно піднявся з ребристої лавки – знову дорога, і знову під землю.

...Я жирію. За два місяці набрав дванадцять кілограмів. Пізно встаю, ім, знову лягаю, знову ім. Уже місяць удома. Не втримався в столиці. Мабуть, не дуже й хотів. Усе осточортіло. Робота в ріелторській фірмі на тлі загальної кризи нагадувала повільне катування – прийшов зранку й сидиш біля монітора, ловлячи косі погляди співробітників.

Тихо, жодного дзвінка, жодного клієнта. Із зарплатні тільки ставка – не дуже розженешся. Тьотя натякала – пора б підшукати собі кімнатку й жити, не напружуючи її, сестру і двох собак у трикімнатній квартирі. Я шукав, проте все не те. То хазяї скидались на бездомних, то ціна здирницька. Старався не засиджуватись у квартирі, на вихідних вирушав у місто, тиняючись вулицями, видзвонюючи оголошення, поспіхом перекушуючи в гидких забігайлівках...

Пам'ятаю одну неділю. Лупив холодний осінній дощ, я тільки вийшов від чергової квартири – хазяїн, добряче «під мухою», показував обдерту кімнатку з проваленим, обшмульганим диваном, увесь час заточуючись, дебільно посміхаючись.

– Не смотри, что маленькая, зато мы с женой люди веселые. Вот и сегодня гостей ждем. Может, останешься, вмажем по-братски?

З рота несло за давним перегаром, маленька кухня відгонила нудотним сопухом пива, цигарок – усе це мішалось з різким духом копченої ковбаси, крабових паличок, ще якоїсь гидоти. Усилу позбувшись надокучливого дядька, вискочив зі смердючого під'їзду, вдихнув загазоване повітря.

Блискучі калюжі розтікались райдугою у вищербленому асфальті, рідка грязюка вперемішку з дрібним сміттям чвиркала під ногами. В кишені вібрував телефон. Дзвонила мама. Обережно спитала, як справи. Відповідав уривчасто, злісно. Не знаю, де бралось стільки злості. Ніякі знайомі чи родичі не мали на приміті житла. Боялись, що набиватимусь до них, чи ще чого. Не знаю. Тоді в голові не вкладалось: як так? Завжди ж посміхались, розпитували. Проте, як прийшлося...

Зам'явшись, мама сказала, що телефонувала тьотя Катя й запитувала, чи думаю шукати інше житло й що далі робитиму. Зрозуміло – більше в неї жити не можна. Чому ж не сказала прямо? Не поговорила? Пригадую завжди усміхнену добру тьотю, й не вкладається в голові. Мене викидають, виштовхують, як паршиву собачку. Що ж, сам винен, потрібно зразу рухатись звідти, а тепер... Холодні краплі затікали за комір, шапка зробилась важкою, ніби каска. Куди далі? Не сьогодні завтра фірму прикриють, продажів усе одно немає. Чого тоді там сидіти?

Нахиливши голову, щоб не так сікло обличчя, я наосліп рухався численними переходами. Гуркіт авто злився в єдину божевільну мелодію, вона видавлювала

мозок, сковувала рухи, робила безпомічним перед сталевими щупальцями божевільного міського спрута. З переходу метро пахнуло теплом і смородом, гнилою вогкістю.

Ідеальні умови для розмноження мікроорганізмів. Чомусь згадалися лекції з мікробіології. Люди, ніби паразити із гноянки, сновигали туди й сюди, відгонячи гниллю й вологою. Мене нудило від цього духу, духу немитих тіл і гнилих душ.

Я забрався в той же вечір. Зранку подякував за гостинність, узяв наплічник і рушив на роботу. Розрахувавшись за п'ятнадцять хвилин, ловлячи на собі співчутливо-насмішкуваті погляди колишніх колег, і направився на «Видубичі». Старезний «ЛАЗ» ледве дохилитав додому. От і все. Карусель зупинилась.

Я не відчував жалю, злості, розкаяння. Просто так сталося. За два місяці втратив все, що мав, до чого йшов цілих п'ять років. Хто винен? Сам.

Так повинно було статись, і все. Не знаю. Відчував лише втому й пустоту. Не стало універсу, друзів, тренувань. Нічого не лишилось. Тільки старенький комп'ютер та інтернет через телефонну лінію. Там і зависав днями, переглядаючи останні новини, демотиватори, цікаві малюнки, зрідка заходячи у Фейсбук.

Я закинув спорт, поховавши подалі грамоти, кубки й мішені з останніх змагань. То інше життя – змагання, перемоги, мрії, кохання. Усе зникло. Деколи накочували такі сум і жаль, що хотілось кричати, трощити все навкруги. Тоді я одягався і йшов до ставка, в садок, поки той чад не вивітрувався.

Говорив я мало, більше читав чи засиджувався біля компа. Батьки мовчали, не чіпали мене. Розрадою став електронний щоденник, ретельно захований між папок диску D. Білому аркушу віртуального документа можна було розповідати все що завгодно, не боячись осуду, нерозуміння, переляку. Виговорившись, відчував полегшення.

Осінь видалась паскудною. Зранку гидко мрячило, небо затягло чорнильними хмарами. Батьки пішли на роботу, бабуся поралась надворі. Знайшов поснідати, всівся перед компом. Відкрив новини. Усе те саме. Президент обливає брудом прем'єра, прем'єр – президента. Хіба гадалося, що все так вийде, стоячи на Майдані, кидаючи пари цілими групами? Божевілля. Кінчена держава...

А це що? Лотерея на грин-кард – «регистрація до першого ноября». Лотерея – це цікаво, особливо зважаючи на те, що мені везе, як утопленому. Клацнув, зачиняючи вікно. Чекай, перше листопада – це ж завтра... Що ж воно за лотерея? «Гугл» нам у поміч і «Вікі», пророк його...

«Грин-картка (також Зелена картка, Грин-кард; англ. green card; повна офіційна назва: United States Permanent Resident Card) – посвідчення особи або так звана ідентифікаційна картка, що підтверджує наявність дозволу на проживання в США людини, що не є громадянином США, але постійно проживає на території США, та надає право працевлаштування на всій території цієї країни».

Цікаво – можна випробувати долю й чкурнути звідси до Штатів. Це видалось мені настільки безглуздим, що я зозла закрив браузер. День пройшов як завжди: валяюсь на дивані, читаю книгу, дивлюсь телевізор, допомагаю по господарству. Після вечері вирішив глянути, що там у Фейсбуці робиться.

Тільки-но запустив «Оперу» – з'явився «Единственный официальный сайт правительства США по регистрации заявлений лотереи Green Card», сторінка замайоріла смугастим прапором. Я ж наче закривав...

Хіба глянути? Нехотя відкрив «єдиний офіційний». Анкета простенька. Тільки з фото довелося поморочитися.

Ось і підтвердження. Принтер сухо закректав, видаючи листок з особистим номером та паролем доступу для перевірки результатів лотереї. Коли дивитись?

Аж з 1 травня дві тисячі дев'ятого. То нехай лежить. Кнопка монітора моргнула й згасла.

Я навпомацки роздягнувся і скрутився під теплою ковдрою, в мільйонний раз перебираючи події свого короткого, але вже такого насиченого життя. Навіщо?

Чому саме зі мною? Ця банальщина зривала дах, розщеплювала мозок. Як жити тепер?

Треба спати. Все. На сьогодні допит закінчився.

Далі буде.

Легенька пороша кружляла, перекидалась, стелилась на вологу землю, втрачаючи чудову білизну, насичуючись чорнотою й брудом. Нашорошені горобці люто бились за кришечки, майже перекидаючи годівничку. Це я зробив. Тільки старався для всіх птахів, але сірі хулігани розігнали синичок й нахабно вимагали харчів. Щось торгнуло вхідні двері.

- Є хто дома?

- Заходьте.

Огрядна поштарка, тяжко дихаючи, щось діставала з пузатої торби, разносячи дух свіжої фарби й паперу.

- Осьо прийшло, розпишись.

Не дивлячись черкнув, розглядаючи блідий конверт. Місто Київ, суд, повістка. Руки затремтіли, в горлянці здавило: це ж прийдеться побачити, говорити. Що вони задумали? Присів на краечок стільця. Можна не їхати, пропустити всі засідання, й розлучать автоматично. Але чому суд?

Боїться за квартиру. Дивні люди – за квадратні метри здатні на все. Я так і не зміг зрозуміти городян. Це хворобливе поклоніння житловій площі. Ненормальні. Якщо пропущу засідання, знову прийде повістка, знову листоноша, знову хвиля народного радіо в селі. Ні, потрібно закінчити. Досить.

Побачивши повістку, мама якось дивно зиркнула:

- Що робитимемо?

- Поїду.

- Ми не хотіли говорити... Повістка вже приходила, але...

– Чому ж не показали?

– Думали, нехай трохи оклигаеш.

Я промовчав. Можна було закінчити місяць тому. Нічого, все вирішиться. Тиждень. Ще один поганий тиждень.

Повітря іскрилось морозом. Пів на шосту – глупа ніч. Доріжка світла блискотить білими іскринками. «Москвич» натужно бурчить, пихкає хмарою пари, нехотя розігрівається перед далекою дорогою. Всі на ногах. Ми з татом похапцем снідаємо. Потрібно встигнути до десятої години. Сьогодні засідання, і перед очима маячить зала суду, люди, судді. Доведеться розказувати, що та чому.

Аж мороз продирає, хоча в хаті віє теплом від грубки. Швидко збираємось, мовчки вмощуємось в авто.

У вікні мелькнуло стривожене обличчя мами, згорблена постать діда. Їдемо. Думки плутаються, кидає в холод і жар. Тато мовчить, зосереджено вдивляючись у затуманене скло. Скоріше б закінчити. Що б там не було.

Простір наливавсь колючою блакиттю. Ріденька пороша вибрикує, казиться, викручуючись широкими завитками. Обледеніла дорога гатить вибоїнами, стукотить старенькою підвіскою. Самотні авто мертво бликають пригаслими очима. Їдемо мовчки. Гуркотить двигун, пахне бензином, гуде пічка. Тремтять руки.

Чому так колотить? Це вони довели тебе до стану зашуганої тваринки, намагаючись створити зручного раба. Вдалося. Майже. Тепер нервую так, що нудить і в очах чорно. Я завжди підсвідомо гадав, що люди ставитимуться так, як ти до них. Нахабна брехня. Терпи й розгрібай цю купу покидьків, розплачуючись за довіру й недосвідченість.

Столиця зустріла довгими «тягучками», смородом вихлопів, брудними узбіччями. Купки людей нетерпляче тупцяли на зупинках, кидались у пашу переходів, сновигали тротуарами. Залізні коробки текли безперервною смугою, петляючи, кахикаючи чадом, тручись блискучими боками. Наш благенький «комбі» вперто трюхикав у лакованій річці блискучих авто, розбиваючи морозну синяву.

- Де машину дінемо?

- Поставимо на «Видубичах», там стоянка є.

Асфальтована петля поволі спускалась під міст, розсипаючись декількома звивистими щупальцями. Під'їхали до стоянки. Декілька машин, покритих іскристим снігом, вишикувалися в рядок на невеличкому асфальтованому п'ятаку. Ось і все – пора. Ноги погано гнулись, ледве видобувся з авто. Тато відійшов домовитись з охоронцем, щоб наглянув. Роззираюсь навкруги. Знайома обстановка.

Пом'яті продавці дисків й почорнілих бананів, ранні пасажири сновигають у хвилях пари. Від чепурного кафе накочується дух розчинної кави й біляшів. Зачучверений дядько риється в смітнику, дістає зеленаві пляшки, струшує, складає в засмальцьовану картату торбу, деякі допиває, пожадливо смикаючи борлаком. Ліниво рухаються бокаті автобуси, вирулюючи на стоянку чи посадку. Біганина, шурхотня, мурашник.

- Пішли.

- Погодився?

- Дав п'ятдесят гривень. Нам куди?

- На «Золотих Воротах» пересядемо. Потім чотири станції й пішки.

Кляте метро. Підземка знову війнула смердючим віддихом, нудотним теплом, людською мішаниною. Похмурі міліціонери, рвучкі двері, розсип жетонів – інший світ. Світ тисяч облич й шаленої самотності, де всі дивляться крізь, не помічаючи страху, радості, не сприймаючи іншого за людську істоту. Ти лише бутафорія підземки, необхідний елемент скаженого руху по колу. Та й чому хтось повинен помічати одного з трьохмільйонного невпинного міста, яке живе своїм безкінечним, особливим життям?

Між тим, запхались до вагона. Похмурі бліді обличчя, дротики навушників, маленькі книжки – кожен у своєму світі. Не дивно, чому такі зморені, – водночас проживають у декількох реальностях, часто плутаючи одну з одною. Так

мимоволі станеш дратівливим й утомленим, худючим або товстим. Тут немає доволі, тільки недостатньо або надміру. Колись любив це місто. Зараз... зараз теж люблю. І ненавиджу. Ідеальна рівновага. Ідеальні відносини.

Пальці почервоніли, один злегка підпух. Дарма не взяв рукавиць. Казенні сірі ворота. Присадкувата будівля з маленькими вікнами. Брудний автозак, чорні солдати навколо. Один тримає дебелого пса в дротяному наморднику. Під їхніми поглядами втягуємо голови в плечі. Пластикові двері тихо рипнули, шкрябаючи намерзлі кім'яхи снігу. На вході молодий хлопець із чорними погонами записав паспорти, глянув на повістку, мовчки ткнув у кінець коридора. В очі впав надірваний шеврон – «Грифон», спеціальний підрозділ. Сірі стіни, ряди розхитаних крісел, купки стривожених людей. Куди ж його?

Вони стояли біля дверей. Чорні шкірянки, чорні джинси, чорне розпущене волосся. Й ті сережки, які я завжди ненавидів – великі, тонкі кільця. Звисали колесами, злегка поблискуючи в тьмяному світлі. І подруга поряд. Обидві, ніби ворони, в чорному. Тільки потім я зрозумів, від чого утік. Десь за півроку після суду. Звичайні фрази, репліки, поведінка... пригадував й поволі складав рожеву мозаїку.

«Во время сессии мы будем заниматься допоздна в моей комнате...»

«У нас есть свой сайт... Нет, тебе я его не покажу...»

«...Она останется у нас на ночь... Мы будем спать у меня...»

Згадую й дивуюся, наскільки ж я був сліпий. Тільки потім все стало на свої місця. Та це потім, а зараз – суд.

Теща вибалушила здоровенні сірі очі, ніби намагаючись загіпнотизувати. На губах презирлива усмішечка. Я намагався не дивитись у той бік, стримуючи тремтіння рук, стискаючи шапку. Сидів на твердому відкидному стільці, підібгавши ноги. За три метри скупчились ті, що мали стати моєю сім'єю, новим домом. Тепер звідти віяло такою ненавистю, що я фізично відчував сотні колючих голок, які розсипались тілом. Поряд крутився облізлий чоловічок у сіренькому пальтечку, мнучи хутрянний картузик і засмальцьований портфель.

З непримітних дверей вигулькнула жіночка:

- Развод. Процесс, назначенный на десять ноль-ноль. Ответчик присутствует?

Ось воно. Виступив наперед, спину запекло:

- Є.

- Претензии к заявителю имеете?

Теща подалась наперед. Чоловічок пропхався поряд:

- Я адвокат заявителя.

Помічник судді глипнула на «адвоката»:

- Ніяких претензій немає.

- Заходите в кабинет.

Простора кімната, жовті лаковані столи буквою «Т».

У куті похнюпився державний прапор. Сива повнувата жінка з-під окулярів уважно дивиться на мене.

- Вы согласны на расторжение брака?

- Так.

- Да.

- Есть какие-то претензии?

- Брак между Денисом Рашем и Аллой Шкатыко считается расторгнутым. Кто из вас оплатит судебные издержки - двадцать гривен тринадцать копеек?

- Я оплачу.

– Справку для пред'явлення в ЗАГС можете получить в среду. Всё.

Я вийшов звідти, ніби в диму. Ноги підкошувались, лице палало. Невже все? За дверима товпився гурт наступних позивачів. Лиця розмитими плямами мелькали поруч, я йшов облупленим коридором, злегка похитуючись, жадібно втягуючи надихане повітря. Перші ковтки волі відгнали залежаними паперами й спітнілими відвідувачами.

Морозець добряче хапав за носа, видавлював сльозу. Ми швидко простували до метро, уклоняючись поривам стрімкого вітру. Я крадькома поглядав на тата – за ці декілька годин він посірів, ніс загострився. По дорозі ледве перекинулись слівцем, поспішаючи до машини.

Лінива «тягучка» нехотя випустила нас з давлучого міста, підсмикуючи, призупиняючи, шарпаючи перед кожним світлофором. Нарешті вільне шосе, поле й декілька автомобілів попереду. Ось воно – справжнє визволення. В нас ніби хтось рота розв'язав:

– Бачив, як витріщилась?

– Страшні такі, чорні, хай воно скажеться!

– Тепер усе, назавжди розщитався...

Легенька пороша тарабанила склом, летіла узбіччям, закручувалась маленькими дзигами.

– Знаеш, тьотя Катя пропонувала мені йти вечором у бар працювати. Казала – так усі молоді роблять.

Тато міцніше стиснув кермо.

– Нехай свою Іру посилає.

Пороша стукотіла дробинками, налипала в кутиках скла, засипала щілину капоту. Дорога коливалась, хилитала ямами, підкидала на замерзломому камінні.

Ми проїжджали села, крутилися брудними вуличками невеликих містечок, розгрібали льодяну пилюку стертими шинами. Дорога ніби й знайома, проте щось не те.

Я дивився на сніговий пил – крижані вихори плели візерунки, злипаючись у лапаті сніжинки.

Я знав цю дорогу напам'ять – стільки від'їздив туди-сюди старими «ЛАЗами» й «Ікарусами», що міг навіть у темряві визначити, де знаходжусь. Спогади вичавлювались брудними краплями. Та хай воно пропаде, наче все було не зі мною. Невже звільнився? Досі не віриться. Пічка мірно дихала, навівала дрімоту. Тато примовк, думаючи щось своє. Хуртовина розходжувалась, підсвистуючи двигуну. Я дрімав, притиснувшись до обмерзлого вікна.

Широко розчахнута брама наче чекала. На бетонній підлозі гаража кучерявився тоненький сніжний килимок. «Москвич» глибоко зітхнув, діставшись дому. В тяжкій дублянці я ледве видобувся з кабіни. Мама зачинила ворота. Біля повітки вклякла бабуся.

– Ну що там?

– Справились.

У колінах поколювало, шия затекла. Після теплої кабіни холодок гуляв спиною. Вдихнув повітря. Ніздрі злиплися – гарненький морозець. Підійшла мама:

– Пішли в хату.

Двері рипнули, дихнувши теплом. Рудий клубок кинувся під ноги, радісно гарикаючи. Друзяка Топік підстрибував на radoщах мало не до пояса. На лежанці мружився Кузьма, дряпаючи кігтями покривало. Дід сидів поряд, раз по раз погладжуючи пухнасте хутро. Лапата, порепана долоня злегка тремтіла.

– Кончено?

– Да.

- Прошло без ніяких?

- Наче.

- То й добре.

Топік крутився під ногами, але почувши дух їжі, гайнув під стіл. Далі – пуста кімната й зачинені двері. Голова дудніла, тіло ломило. Бурчало в животі.

Перевдягнувся. Стало легко й тепло. В кухні зібрались усі. Тато ів, схилившись над духмяною тарілкою. Мама сиділа навпроти, бабуся з дідом притулились коло грубки.

- Розкажіть.

- Та що там: приїхали, зайшли, спитали – чи немає претензій, сказав немає, от і все.

- А «ті» що робили?

- Нічого, притягли з собою якогось дядька, адвоката, бояться, щоб якихось претензій не висунув.

- А щоб вони сказали разом з усіма своїми претензіями! Думають, нам щось треба?

- То це вже все?

- Суддя сказала через тиждень забрати документ.

- Ох, дав би Бог розплюватися і хай вони викажуться, де вона така зараза взялась на нашу голову!

- Добре, що благополучно вернулися. Лягай та відпочивай.

Від батареї віяло теплом, Кузьма сопів під боком. Живіт бурчав – купа добреників не хотіла миритися. Очі злипались, але дурний день вихором блукав головою, окремі деталі мазались і переплітались. От і кінець. Чи початок?

Глава 2

Сніг тріщить. Ніздрі злипаються, від кожного вдиху виступають сльози. Тугий струмінь води сюрчить з трубки, наповнює відро. Обережно шаркаю до повітки, де чекає наша годувальниця Кукла. Так каже бабуся. Для мене – друг. Кукла спочатку тицяється вогким язиком у куфайку, намагається дістатись лиця. Коли не вдається, ображено форкає і неквапом п'є. Під сусіднім жолобом щось зашурхотіло, заплямкало, виткнулись руді вуха.

– Топік, вилазь, сонько.

Наш рудий охоронець видобувся з чималенької купи соломи. Ото вже дід намостив, тут і захочеш, та не змерзнеш.

– Що, підлиза, їсти схотів? Зараз іду, хай Кукла доп'є.

Топік підскочив до корови, по-свійськи чмихнув біля самого носа – давай, мовляв, швидше, я їсти хочу. Кукла, звикла до тих фортелів, повагом пила, гучно сапаючи.

Двері завищали, випускаючи теплий подих повітки. Топік гасав кругами, хапав сніг – радіє дурний, що йому. Поки заніс відро й обмів валянки, пес позначив територію. Двері писнули, Топік стрілою майнув у веранду.

Мама готує сніданок, тато у ванній. Дідусь із бабусею одягаються – поратись по хазяйству.

– Напоїв?

– Аякже.

– Скільки випила?

– Чотири відра, більше не давав.

– Харош, нехай удень ще попробуеш.

Бабуся підхоплює декілька черствих окрайців зі столу.

– Я давав хліб.

– Ге, ухватила за раз? Тоді свиням кину.

Топік улігся під стіл, чекаючи, поки всядусь снідати. Знає – все одно щось перепаде. Духмяний суп, тоненько нарізане сало. Тато поспішає, має бути одним з перших у школі – така вона, директорська доля.

Коли зібрався їсти, батьки вже поїхали. Вірний «комбі» довго опирався, відмовляючись рушати в таку холодригу. Проте, тато переконав давнього друга. М'яке тепло йде від грубки, їжа гріє зсередини. Топік ремигає шматочок м'яса. Щось бубонить телевізор.

Так день у день. Від одноманітності дурію.

Комп'ютер, телевізор, книга, господарство. Господарство, книга, комп'ютер. Бісить! Злість накочує хвилями, охоплює смердючим туманом.

Тоді я ненавидів усіх, особливо себе – нікчемне створіння, що знищило майбутнє за пару довбаних місяців. Туга тримала міцно, особливо після погляду в дзеркало. Менш ніж за рік – живіт висить, в'яленький жирок на руках, лице розпливлось, наче млинець. Красунчик, що тут скажеш. Що ж, мама завжди хотіла, щоб набрав вагу, не світив ребрами. Ну от, тримай – розпишись.

Тьмяні дні текли, стираючи межі тижнів, місяців. День, ніч – усе одно. Тим паче, більше сплю вдень – уночі кидаюсь, і знову забуття. Рятували книги. Знову перечитав Булгакова. Натрапив на «Білу гвардію». Дивно, чому її називають українофобською? Описував сучасник звичайну правду, власне сприйняття. Ніякої тобі «шароварщини», яка всім так нав'язла, аж зуби зводить. Рідні мене не

зачіпали – лежиш, то й лежи, читаєш, то й читай. Ставились, як до хворого, що от-от видужає і зіпнеться на ноги.

Але я киснув усе більше. М'язи боліли, з'явилась задуха, ходив мало й неохоче. Тренуватись можна, але навіщо? Без звичного ритму тренувань, мети, став одутлою медузою. Desperation[1 - Відчай (англ.)], одним словом.

А зима рипіла морозом, дріботіла густим біластим пухом. Рік танув, як кривобока бурулька під густими променями полуденного сонця. За сімейною традицією, в останній день старого року кололи кабана. Звечора наготували балон з газом, купу блискучої яшної соломи.

Моя роль – «подай-принеси». Тому я спокійно проспав найстрашнішу частину і вийшов на банальне смаління й чищення. Наш незмінний колій – дядько Максим – спритно обпалював ріденьку щетину. Балагур і жартівник, він зустрів мене незмінним вітанням:

– Здоров, хлопче! Чого так рано?

– Виспався, дай, думаю, вам трохи поможу.

– Тоді бери відро та воду тягай – скоро будемо красоту наводити.

Справились до обіду. Дядько Віктор робив швидко й чисто, не вмовкаючи сипав жартами та примовками, ганяв за ганчіркою, мискою, находив час кинути жирку Топікові, який тупцяв навколо.

Блякле небо набурмосилось, гостренькі кристалики сікли обличчя, від кабана лишилась тільки брудна пляма горілої соломи й патьоки талого снігу. Мама з бабусею квапливо готували свіжину для давнього обряду. Якщо хтось заколе свиню – обов'язково запрошує сусідів на такий собі бенкет. У наших краях це називалося «прийти на жучки».

Декілька сусідів, тато, дід, я, дядько Віктор – ото й усі гості. Розмова тече повільно. Чоловіки гарно підпили. Собі підливаю тільки сік. Балакають про брехливих політиків, малу зарплату, нестачу роботи. Вічні проблеми звичайної людини. Дід розливає по чарках криштальний самогон, припрошує.

- Скільки тут градусів?

- Хто ж його знає.

- Не менше сімдесяти.

- В мене одна проба: запалив, горить синім - значить, хороша.

Далі, як водиться, згадали армію. Почав дід - Приамур'я, китайський кордон, прикипілі до броні пальці, вічний мазут, тісна башта. Сусід Микола - про Білорусь, стройбат. Дядька Віктора взагалі ледве впросили не показувати прийомів рукопашки й не бити пляшку на голові. Тільки тато сидів мовчки.

- А ти, Сергію, чого мовчиш?

- Та вже все розказали, нічого не оставили.

- Ти, кажуть, в Афгані воював. Правда чи брешуть?

- Було трохи. У штабі там посидів.

Ага, у штабі. Он у шафі форма висить і берет. А в тумбочці дембельський альбом з написом «186 ООСПн»[2 - 186-й окремий загін спеціального призначення (рос.)]. Про те тільки ми знаємо.

Усі замовкли. Перед осоловленими очима гналась молодість, друзі, веселощі. Першим спохватився дід. Знов по чарці, мама піднесла нову миску. Від смачної їжі, цілоденної метушні очі самі стулялися. Помаленьку видобувся з-за столу й рушив до кімнати. Як гарно лягти та випростатись!

Ось і мої старі друзяки: Пікуль, Булгаков, у бік тисне Джек Лондон. Відвиклі ноги гуділи, у спину ніби хтось палицю встромив. Розгорнув книгу - літери стрибали, рядки скручувались, губились. Сутінки заповзли до кімнати давлючим газом. Світло ввімкнути ліньки. Раптово провалився у німу безодню. Хтось зачинив двері, і голоси зникли. Вперше за багато днів.

Прокинувшись, довго не міг зрозуміти, де і що. Рифлене скло дверей тихо жевріло червоним відблиском. Очі злиплись, усилу протер. От тобі й новорічна ніч... Кажуть, як проведеш – таким і буде рік.

Воно й непогано: цілий рік провалятись та все ж... продивитись телевизор теж нічого.

Ох і залежався! Спиная коле, килим тре підшви, шаркіт на всю хату чути. Мама заснула, тато дрімав на дивані. Телевізор блискотів веселковими басковими й кіркоровими, сліпив фаянсовими усмішками, фальшивими тостами. Задовбали, клоуни. Не держава, а здоровезний цирк з нахабними блазнями. Усе конвертується в сміх, люмпени схавають, «не нада напругаться». Дебільний потік давив на мозок.

Чи це я неправильний? Ніколи не розумів цей каналізаційний струмінь московських розваг. Він шурує до нас не гірше газу, тільки далі не йде – збирається в смердючий відстійник. Гірше радіації. Але самі винні. За всі роки не створили власних пристойних розваг, от і віддали у відкуп. А це контроль над емоціями мільйонів. Які звикли жити в лайні й дякувати тим, хто їх у лайно занурив.

Дістали, пішов далі спати... Телевізор нехай працює, все одно в тата пульт не видереш. Ого, скоро вже дванадцята! Може, подивитися, що скаже президент?

Я не чув слів, згадував, як уперше за роки безнадії повірили.

Між тим гарант завершив традиційне «щастя-здоров'я». Цокнулись келихи, вискочили «зірки»: «Новый год, Новый год, Новый год!» Тхнуло пліснявою, аж у носі закрутило. Тато приглушив звук.

– Пішов я. Щось немає нічого.

– Давай. Я ще трохи подивлюся.

Тато перевернувся на інший бік, стиснувши пульт.

Хата стихла. Потріскували останні жаринки, грубка заснула, повільно дихаючи останнім теплом. Кузьма розлігся на всю постіль.

- Посунься, ледащо.

Кіт замурмотів, переліз убік й знову засопів. Кручуся – не засну. На той випадок під ліжком є старенький CD-плеер з диском улюблених пісень. Я часто засинав у навушниках. Що тут у нас. Ага, «Bard's song» – «Blind Guardian». Для сну саме те. Здрастуй, Новий рік!

Наступні дні мелькнули одним потоком. З ранку до вечора працювали з кабаном. Топили, смажили, начиняли. Головні – бабуся й тато. Я знов-таки на побігеньках – прийми, подай, вилий, знайди. Коротка перерва на обід і знову. Поспішали, щоб усе закінчити до Різдва. Дід устрявав, керував усім і зразу.

Так докрутились до різдвяної ночі. У веранді стояла здоровецька миска. З-під чистенького рушничка виглядала рум'яна ковбаса, покрита сріблястим інеем, рулети хвалились запашним віддихом. У хаті чималенька ялинка простягла лапаті хвоїнки, тримаючи вогники барвистої гірлянди.

Кузьма сидів між гілками, здичавіло оглядався, припадав до землі, прикидаючись лютим звіром. Побачив в іграшці волохату мармизу, злегка поворушив лапою, далі сміливіше, кумедно підвівся на задні й ухопився за блискучу кулю. Нитка не витримала, іграшка гепнулась. Кіт пирхнув й з усіх ніг шелеснув під диван. Дивно, але куля витримала. Дід почепив назад, а Кузьма зайнявся гірляндою, куштуючи дроти на зуб.

На кухні щось бурчало й пінилось, шипіло, клекотіло, тікало з каструлі. Бабуся з мамою, розчервонілі, заклопотані, поралися біля наїдків. Під стільцем лежав Топік, принюхувався до дивовижних запахів, слізним поглядом тупився в господинь, випрошуючи ласі шматочки.

- А чого ж це я сиджу? Ще корову напоїти.

- Нехай, діду, хочу надворі пройтись, заразом і напою.

- Гарно вдівайся, бо на вечір добре бере.

Понурі тіні розпластались густими плямами. Блакитні іскри тріскотіли під ногами. Ніздрі злиплись, дихання сперло – вечір проти Різдва, одним словом. Кукла була не в гуморі – цмокнула два рази, чогось психанула, вперлась носом у відро, щоб перекинути.

– Тю на тебе! Чого розказилася?

Корова форкнула, вмочила губи, довгенько булькотіла, тільки води не меншало. Я шарпнув відро – Кукла простягла голову, з губ ручаями дзюрчала вода.

– Що не так? Кажі.

Почухав за вухом, смикнув за кошлату чуприну. Кукла нахилилась, совала сіном, підкидала пусту миску. І видно ж – хоче пити, але чогось бушує. Поки відставив відро. Дай хліба візьму. Повітка хекнула, випускаючи струмінь тваринного духу. На пальцях клейкий леп і гострий дух худоби.

– Піла?

– Та не. Щось не хоче. Візьму хліба. Вечірню порцію не получила, то й фукає.

– Геть розбалував. Позачиняй усе, бо мороз гарний.

– Добре.

Кукла від втіхи жмурила вогкі очі, хромаючи запашними окрайцями. Тепер вода пішла, ніби в пісок.

– Довольна?

Корова лизнула шорстким язиком, наче терткою провела. Гарненько зачинивши подвійні двері, я рушив до хати. Яскраві крапочки розкинулись на чорнильному небі. Сніг убирав тьму, розсіюючи ніч. Двері луццали – Різдвяна ніч вступала в права.

У хаті розкошували тропіки. Пальці швиденько набрякли, очі сльозились. Тепло заповнювало всі пори.

- Напоїв?

Да.

Скільки випила?

Три.

- Роздягайся, бо доходишся, поки скотина й балакать почне.

- Це як?

- Ти що, не чув такого?

- Наче не.

- Я ще як малий був, то од дідів чув. Подожди, мабуть, в Скуратовича таке є. Зараз гляну.

- Нехай, потім подивимось.

Проте дід уже порпався в книжковій шафі. На світ з'явилась добряче потерта книга. На палітурках і назви не розібрати. Але я з дитинства знав – це «Місяцелік», де описані звичаї нашого народу. Окуляри осіддали ніс, дід уважно гортав пошарпані сторінки.

- Ага, осьо, диви. Перекази про те, як тварини говорять у Різдвяну ніч. «Один чоловік...»

- Діду, нехай я сам перечитаю.

- «...вирішив перевірити, чи справді худоба в цю ніч говорить. Ще звечора сховався...»

- Діду, чуеш? Сам подивлюся.

– «...під жолобом. Дай, думає, дочекаюсь, заговорять мої воли чи ні».

Робити нічого, довелось слухати, як дядько сидів до півночі, а потім один віл сказав до іншого, що завтра хазяїн помре. Так воно і сталося.

– Бач, як воно. Щось таки є в природі.

– Мабуть, так просто не придумали б.

Я збирався вислизнути до комп'ютера, проте дід тільки розім'явся.

– Підтримаймо традицію. Неси Васильченка.

Кожне Різдво, скільки себе пам'ятаю, дід читав «Святий вечір» Васильченка. З дитинства звик до такого. Спочатку казки, потім книги про військових льотчиків, Нечуй-Левицький і ще багато різного. Навіть коли я навчився читати сам, усе одно просив діда, щоб вечірком щось почитав.

Посеред кімнати винесли стіл. Мама з бабусею розставили купу смаколиків. Дід узяв слово.

– Ну що ж, сім'я. Знов ми зібралися за цим столом. Год був важкий, багато всього пройшло. Нехай усе погане йде собі, а хароше остається. Дай Боже і на той год діждатись цього дня у такому складі, всім живим і здоровим. Хай у нас усе наладиться. Сватам нашим дорогим нехай гикнеться. Вітьці щоб гарно зароблялось і додому вернутись. Ірочці з онучатами здоров'я і всього самого доброго. Дай Боже. Берем, Сірьожа!

Перехилили по чарці. Я смакував узвар. Щось волохате човгнуло під столом. Блиснув вогкий ніс й хитрючі очі. Кузьма дер дідові коліна. Я крадькома кидав лакоминки рудому хитрюзі. Мама вдавала, що не бачить. Бабуся підсипала цукру до куті – любить солодке. Тато налягав на пельмені. Дід молотив усе підряд. Під столом плямкало, сопіло, чмакало – волохаті родичі відзначали Різдво.

Телевізор відсвічує блакитною плямою, на столі лишили страву для предків, що з'являться опівночі провідати своїх. Топік простягся під грубкою, голосно сопів, відкидавши лапи. Кузьма видерся на лежанку, задоволено мружився, бгаючи

пазурами ковдру. Розслабляюча дрімота, ніби анестезія, глушила почуття і думки. От і добре. Десь далеко блимала ялинка, дід бурчав, що ради Різдва могли щось і людське показати. Мама з бабусею тихо розмовляли в спальні. Цю ніч ми всі разом. Завжди...

Колядники затоптали весь килим, вихолодили вітальню й зробили Топіка щасливим. Стільки гавкоту я давно не чув. Звірі спали як убиті, тільки під ранок прийшлося випустити від гріха подалі. Через якусь годинку, коли дід вийшов глянути до худоби, то мало з ніг не збили – так перлись у тепло. Тепер собака радісно зустрічав кожного переляканого дітлаха, а кіт лінкувато бликав – чого, мовляв, дурень будиш даремно. Мама роздавала цукерки й гроші, дід примушував колядки виспівувати, а не просто «коляд-коляд». Весело, одним словом.

– Яка б не була власть, а Різдво є. Помню, як учителі приказували, щоб не посміли колядувати. А все одно збирались, брали торби та йшли.

– І що ж тоді давали: яблука, горіхи, якогось малая[З - Малай – вид хліба з кукурудзи, гороху або проса.] черствого, – бабуся приєдналась до діда.

– Та що там казати, пиріжки з буряком, квасолею, печеним гарбузом, і тому раді. Які там гроші!

– Воно тисячоліттями складалось. Таке за год не відміниш.

Я любив такі хвилини. Спогади оживали в барвисті картинки. Ось дід біжить у юрбі хлопчаків. Материн лапсердак підперезаний пояском, на ногах чуні з німецьких шин, і полотняна торба, пофарбована бузиною. Мороз добрячий, діти подубли, але регочуть, перекидаються, кидаються снігом.

Кінець ознакомительного фрагмента.

notes

Примітки

1

Відчай (англ.).

2

186-й окремий загін спеціального призначення (рос.).

3

Малай – вид хліба з кукурудзи, гороху або проса.

Купить: https://tn.knigapoisk.com/koshelyuk_volodimir/green-card

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)